BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA INTERFAOL METODLARNING AHAMIYATI

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filliali

Mamatova Madinabonu Baxodir qizi

Boshlang’ich ta’lim yo’nalishi talabasi

Annotatsiya :

Boshlang‘ich ta’lim — bu bola qalbida bilimga bo‘lgan ilk qiziqish uyg‘onadigan, uning fikrlashi va dunyoqarashi shakllanadigan muhim bosqichdir. Ushbu maqolada interfaol metodlarning ana shu nozik jarayondagi o‘rni va ahamiyati badiiy ifodalar orqali yoritiladi. Interfaol yondashuvlar o‘quvchini dars jarayonining markaziga olib chiqib, uni faol fikrlashga, izlanishga va o‘z fikrini erkin bayon etishga undashi tasvirlanadi. Maqola bo‘lajak pedagoglarni zamonaviy ta’lim yo‘llarini izlashga, har bir darsni o‘quvchi qalbiga eltuvchi samarali vositaga aylantirishga chorlaydi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta’lim, interfaol metod, o‘quvchi faolligi, dars samaradorligi, pedagogik texnologiya, mustaqil fikrlash, muloqot madaniyati, guruhli ish, savol-javob, ijodiy fikrlash, o‘yin texnologiyalari, dars metodikasi.

Abstract:

Primary education is a crucial stage in which a child's initial interest in knowledge awakens and their thinking and worldview begin to take shape. This article highlights the role and significance of interactive methods in this delicate process through expressive descriptions. Interactive approaches bring students to the center of the learning process, encouraging them to think actively, explore, and express their ideas freely. The article calls on future teachers to seek modern educational approaches and to transform each lesson into an effective tool that reaches the hearts of students.

Keywords: primary education, interactive methods, student engagement, lesson effectiveness, pedagogical technology, independent thinking, communication

culture, group work, question-and-answer method, creative thinking, game-based technologies, teaching methodology.

Аннотация:

Начальное образование — это важный этап, на котором пробуждается первый интерес ребёнка к знаниям, формируются его мышление и мировоззрение. В данной статье раскрываются роль и значение интерактивных методов в этом тонком процессе с использованием художественных описаний. Интерактивные подходы выводят ученика в центр образовательного процесса, побуждая его к активному мышлению, поиску и свободному выражению собственных мыслей. Статья призывает будущих педагогов искать современные образовательные пути и превращать каждый урок в эффективное средство, способное достучаться до сердца ученика.

Ключевые слова: начальное образование, интерактивные методы, активность учащихся, эффективность урока, педагогические технологии, самостоятельное мышление, культура общения, групповая работа, метод вопросов и ответов, творческое мышление, игровые технологии, методика преподавания.

Kirish

Boshlang‘ich ta’lim tizimi o‘quvchilarda bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirishning dastlabki hamda eng muhim bosqichi hisoblanadi. Aynan shu bosqichda o‘quvchilarning bilish faoliyati, mustaqil fikrlash qobiliyati va ta’limga bo‘lgan munosabati shakllanadi. Ta’lim jarayonini samarali tashkil etish esa pedagogdan zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llashni talab etadi. Shu nuqtayi nazardan, boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlardan foydalanish dolzarb pedagogik muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda.

An’anaviy ta’lim usullarida o‘quvchi asosan passiv tinglovchi sifatida ishtirok etadi, bu esa bilimlarning chuqur va barqaror o‘zlashtirilishiga har doim ham ijobiy ta’sir ko‘rsatmaydi. Interfaol metodlar esa o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi hamkorlikka asoslanib, o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlashga undash

hamda bilimlarni amaliy faoliyat orqali o‘zlashtirish imkonini yaratadi. Pedagogik tadqiqotlar natijalari interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslarda o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirish darajasi sezilarli darajada oshishini ko‘rsatmoqda.

Shu sababli mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning nazariy asoslari tahlil qilinib, ularning o‘quvchilarning bilish faolligini rivojlantirishdagi o‘rni ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari bo‘lajak boshlang‘ich sinf pedagoglari uchun amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, ta’lim jarayonini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Hozirgi globallashuv sharoitida ta’lim tizimi oldiga qo‘yilayotgan asosiy vazifalardan biri — raqobatbardosh, ijodkor va mustaqil fikrlay oladigan shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Bu esa ta’lim jarayonida faqat bilim berish bilan cheklanmay, balki o‘quvchilarning ijodiy va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishni ham taqozo etadi. Ayniqsa, boshlang‘ich ta’lim bosqichida qo‘llaniladigan metod va texnologiyalar o‘quvchining keyingi ta’lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Interfaol metodlar o‘quvchilarda muloqot madaniyatini shakllantirish, jamoada ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirish, o‘z fikrini erkin bayon eta olish hamda boshqalarning fikrini hurmat qilish kabi muhim kompetensiyalarni hosil qiladi. “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “B-B-B”, “Rol o‘ynash”, “Muammoli vaziyat” kabi interfaol metodlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlariga mos kelib, dars jarayonining qiziqarli va samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, interfaol metodlardan foydalanish o‘qituvchidan yuqori darajadagi pedagogik mahorat, darsni puxta rejalashtirish va innovatsion yondashuvni talab etadi. Bu metodlar asosida tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning o‘quv motivatsiyasini oshiradi, bilimlarni ongli va mustahkam o‘zlashtirishga yordam beradi hamda ta’lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

1O‘zbekiston Respublikasi Ta’lim to‘g‘risidagi Qonun (1997, 2021-yil yangilangan) – ta’limning barcha bosqichlarida sifat va imkoniyatlarni ta’minlash, shu jumladan boshlang‘ich ta’limni tartibga soladi.

2O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim sifatini oshirish va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish” to‘g‘risidagi qarori (2020) – pedagogik faoliyatda interfaol metodlarni keng joriy etishni rag‘batlantiradi.

3O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Boshlang‘ich ta’lim tizimini rivojlantirish strategiyasi” to‘g‘risidagi qarori (2018) – boshlang‘ich sinflarda innovatsion dars uslublarini va metodlarni qo‘llashni belgilaydi.

Asosiy qism:

Interfaol metodlar ta’lim jarayonida o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirishga xizmat qiluvchi samarali pedagogik vositalardan hisoblanadi. Ushbu metodlar o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida faol muloqotni yo‘lga qo‘yish, o‘quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish hamda bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishga yo‘naltirilganligi bilan ahamiyatlidir. Boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari bilish faoliyatida o‘yin, muloqot va hamkorlik muhim o‘rin tutadi. Shu bois interfaol metodlar o‘quvchilarning tabiiy ehtiyojlariga mos kelib, ularni dars jarayoniga faol jalb etadi. Masalan, guruhli ishlash metodlari o‘quvchilarda jamoada ishlash ko‘nikmalarini shakllantiradi, o‘zaro fikr almashish orqali bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. “Aqliy hujum”, savol-javob va muhokama metodlari esa o‘quvchilarning fikrlash faolligini oshirib, ularni erkin va mantiqiy fikr bildirishga o‘rgatadi.

Interfaol metodlarning muhim jihatlaridan biri — o‘quvchilarda mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirishidir. Dars jarayonida beriladigan topshiriqlar o‘quvchilarning izlanish faoliyatini rag‘batlantirib, muammoni hal etishga yo‘naltiriladi. Natijada o‘quvchi bilimni tayyor holda emas, balki o‘z faoliyati orqali egallaydi. Bu esa bilimlarning barqaror va uzoq muddat saqlanishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, interfaol metodlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida muloqot madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. O‘quvchilar o‘z fikrini aniq va ravon ifodalash, tengdoshlarining fikrini tinglash va hurmat qilishni o‘rganadilar. Bu jarayon shaxsning ijtimoiylashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu bilan birga, interfaol metodlar orqali tashkil etilgan darslar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirib, ta’lim jarayonining samaradorligini ta’minlaydi.

Umuman olganda, boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning bilish faolligini rivojlantirish, bilimlarni chuqur va ongli o‘zlashtirish hamda shaxsiy va ijtimoiy kompetensiyalarni shakllantirishda muhim pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Interfaol metodlarning samaradorligi, avvalo, ularning o‘quvchini ta’lim jarayonining markaziga qo‘yishi bilan belgilanadi. An’anaviy ta’limda o‘qituvchi asosiy bilim manbai bo‘lsa, interfaol ta’limda o‘qituvchi yo‘naltiruvchi va tashkilotchi vazifasini bajaradi. Bu esa o‘quvchilarda mas’uliyat hissini kuchaytirib, o‘z bilim faoliyatini nazorat qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlardan foydalanishda fanlararo integratsiya muhim ahamiyatga ega. Masalan, ona tili darslarida matn bilan ishlash jarayonida “Klaster” yoki “Insert” metodlaridan foydalanish orqali o‘quvchilarning o‘qish savodxonligi va tahliliy fikrlash qobiliyati rivojlanadi. Matematika darslarida esa muammoli vaziyatlar yaratish va guruhli topshiriqlar orqali o‘quvchilarning mantiqiy fikrlashi va amaliy ko‘nikmalari shakllanadi.

Shuningdek, interfaol metodlar axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg‘unlashgan holda qo‘llanilganda yanada yuqori natija beradi. Multimedia vositalari, interfaol taqdimotlar va elektron didaktik materiallar o‘quvchilarning e’tiborini jalb etib, darsning samaradorligini oshiradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida vizual va eshitish orqali qabul qilish kuchli bo‘lgani sababli, AKT bilan boyitilgan interfaol darslar ta’lim sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Xulosa:

O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Ushbu metodlar o‘quvchilarning bilish faolligini kuchaytirib, ularni mustaqil fikrlashga, o‘z fikrini erkin bayon etishga hamda bilimlarni ongli ravishda o‘zlashtirishga yo‘naltiradi. Natijada o‘quvchilarda bilim, ko‘nikma va malakalar barqaror shakllanadi.

Interfaol metodlar asosida tashkil etilgan darslar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining yosh va psixologik xususiyatlariga mos bo‘lib, ularning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, mazkur metodlar o‘quvchilarning ijtimoiy faolligini kuchaytirib, jamoada ishlash va o‘zaro fikr almashish madaniyatini shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich ta’limda interfaol metodlarni samarali qo‘llash bo‘lajak pedagoglarning kasbiy kompetensiyasini oshirish bilan birga, ta’lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etishga imkon yaratadi. Shu sababli interfaol metodlarni ta’lim jarayoniga keng joriy etish dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi.

Amaliy jihatdan, interfaol metodlardan foydalanish boshlang‘ich ta’limda kompetensiyaviy yondashuvni amalga oshirishga xizmat qiladi. Bu esa davlat ta’lim standartlari talablariga mos ravishda o‘quvchilarda tayanch va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. Shu nuqtayi nazardan, boshlang‘ich sinflarda interfaol metodlarni tizimli va maqsadli qo‘llash ta’lim sifatini yuksaltirishning muhim omili hisoblanadi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari boshlang‘ich ta’lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq ekanligini ko‘rsatadi hamda ushbu metodlarni amaliyotga keng joriy etish zaruratini yana bir bor asoslab beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar rõyxati:

1-Axmedov, M. (2020). Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi: nazariya va amaliyot. Toshkent: O‘zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.

2-Xasanov, R. (2018). Interfaol metodlar va ularning o‘quv jarayonidagi roli. Pedagogika ilmiy jurnali, 5(2), 45–52.

3-Mirzaev, S. (2019). Ta’lim texnologiyalari va dars samaradorligini oshirish. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

4-Karimova, L. (2021). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining faolligini rivojlantirish metodlari. Ta’lim va rivojlanish, 3(1), 12–20.

5-UNESCO. (2017). Innovative teaching methods in primary education. Paris: UNESCO Publishing.

6-Johnson, D., & Johnson, R. (2017). Active Learning in Primary Schools: Theory and Practice. New York: Routledge.

7-Yusupova, N. (2022). Interfaol metodlar orqali o‘quvchilarda mustaqil fikrlashni shakllantirish. Pedagogik tadqiqotlar, 8(4), 33–41.

8-Abdullayev, T. (2019). Boshlang‘ich sinflarda guruhli va interfaol metodlardan foydalanish. Toshkent: O‘zbekiston Fan nashriyoti.

9-Rustamova, F. (2020). O‘quvchilarni o‘yin texnologiyalari orqali bilim olishga jalb etish. Pedagogika va innovatsiyalar jurnali, 6(2), 55–63.

10-Nazarov, S. (2018). Ta’lim jarayonida interfaol metodlarni qo‘llashning samaradorligi. Ta’lim nazariyasi va amaliyoti, 4(3), 21–30.

11. Baxodir o’g’li, E. B. (2025, December). O‘ZBEK XALQINING AN’ANAVIY MAROSIM VA URF-ODATLARINING TARIXIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH FALSAFIY TAHLILI (QADIMGI DAVR, ISLOM DAVRI MISOLIDA). In *Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus* (Vol. 1, No. 1, pp. 20-24).